

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па адукацыі
ў галіне культуры і мастацтваў

ДЫРЫЖЫРАВАННЕ

*Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць
(па напрамках), напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01
Народная творчасць (харавая музыка),
спецыялізацыі 1-18 01 01-01 01 Харавая музыка акадэмічная*

Мінск 2017

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А. В. Пякуцька, загадчык кафедры харавога і вакальнага мастацтва ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат педагагічных навук, прафесар;

Я. М. Рэутовіч, прафесар кафедры харавога і вакальнага мастацтва ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат педагагічных навук, прафесар;

В. М. Новік, дацэнт кафедры харавога і вакальнага мастацтва ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

М. П. Дрынеўскі, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча, народны артыст Беларусі, прафесар;

А. Б. Ніжнікава, загадчык кафедры музычна-педагагічнай адукацыі ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М. Танка», кандыдат педагагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

кафедрай харавога і вакальнага мастацтва ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 8 ад 26.02.2016 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 5 ад 22.06.2016 г.);

навукова-метадычным саветам па народнай творчасці (па напрамках) вучэбна-метадычнага аб'яднання па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў (пратакол № 2 ад 29.06.2016 г.)

Адказы за рэдакцыю: В. Б. Кудласевіч

Адказы за выпуск: В. М. Новік

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Дырыжыраванне» з'яўляецца вядучай, прафілюючай у сістэме дысцыплін дырыжорска-харавой спецыялізацыі.

Вучэбная дысцыпліна «Дырыжыраванне» мае непасрэдную сувязь з такімі дысцыплінамі, як «Харавы клас», «Пастаноўка голасу», «Фартэпіяна», «Чытанне і аналіз харавых партытур», «Тэорыя музыкі».

У працы над харавымі творамі, рознымі па сваіх музычна-стылістычных асаблівасцях, студэнты павінны навучыцца выконваць на фартэпіяна харавыя партытуры, харавыя партыі як індывідуальна, так і ў групах (жаночыя і мужчынскія), дакладна і выразна спяваць харавыя партыі з тактаваннем і без яго, спяваць гарманічную вертыкаль усёй харавой партытуры, карыстацца сродкамі мастацка-выразнага выканання (тэмпамі, нюансамі, фразіроўкай, характарам гукавядзення і інш.) і ў выніку ўвасабляць усё гэта ў дырыжорскім жэсце.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – раскрыццё сутнасці і набыццё тэарэтычных і практычных асноў і навыкаў дырыжорскага майстэрства.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

– фарміраванне ў студэнтаў мадэлі харавога гучання партытур розных эпох, жанраў і стыляў;

– азнаямленне з рознымі выканальніцкімі інтэрпрэтацыямі на лепшых узорах харавой класікі, духоўных творах, класічнай і сучаснай харавой музыцы як а cappella, так і з суправаджэннем;

– валоданне рознымі метадыкамі і прыёмамі тэхнікі дырыжыравання;

– развіццё слухавых навыкаў пры рабоце з харавой партытурай праз ігру, спяванне галасоў і гарманічнай вертыкалі;

– выхаванне і развіццё ў студэнтаў высокага мастацкага густу, музычнай культуры;

– падрыхтоўка да самастойнай дзейнасці з харавымі калектывамі і вакальнымі ансамблямі.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Дырыжыраванне» студэнт павінен *ведаць*:

– сутнасць і тэарэтычныя асновы дырыжорскага выканання;

- мастацка-творчыя, арганізацыйна-метадычныя асаблівасці асноўных этапаў вывучэння клавіраў ці партытур музычных твораў;

- асаблівасці дырыжорскай тэхнікі, абумоўленай складам хору;

- вобразна-эмацыянальны змест і драматургію твора;

- асноўныя кампаненты дырыжорскай сеткі;

- прыёмы рэпетыцыйнага дырыжыравання;

умець:

- дырыжыраваць творамі розных жанраў, стыляў па клавірах ці партытурах;

- аналізаваць нотны тэкст з пункту гледжання музычна-тэатра-рэжысёрскіх, мастацка-выканальніцкіх асаблівасцей;

- скласці план паэтапнай работы над творамі;

- свабодна карыстацца ведамі па гісторыі і тэорыі музыкі пры распрацоўцы выканальніцкага плана;

- арганізаваць самастойныя заняткі па ўдасканаленні тэхнікі дырыжыравання і вызначыць іх змест, мэту і задачы;

- выканаць музычны твор на фартэпіяна, спець галасы і акорды;

валодаць:

- разнастайнымі прыёмамі харавога дырыжыравання;

- навыкамі розных харавых партытур як а cappella, так і з суправаджэннем;

- навыкамі выканання разнастайных форм і жанраў харавой музыкі;

- музычнай і харавой тэрміналогіяй;

- навыкамі мастацка-выканальніцкага аналізу харавых твораў.

Засваенне адукацыйнай праграмы па напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01 Народная творчасць (харавая музыка) павінна забяспечыць фарміраванне наступных груп кампетэнцый.

Патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый

Спецыяліст павінен:

САК-2. Быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння.

САК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.

САК-6. Умець працаваць у камандзе.

САК-11. Актыўна ўдзельнічаць у творчых мерапрыемствах як мясцовага (студэнцкія навуковыя грамадствы), так і агульнаадукацыйнага (фестывалі, пленумы і г. д.) значэння.

Патрабаванні да прафесійных кампетэнцый спецыяліста

Спецыяліст павінен быць здольным:

Арганізацыйна-кіраўніцкая дзейнасць

ПК-1. Ствараць творчыя калектывы.

Выканальніцкая дзейнасць

ПК-24. Працаваць з крыніцамі рэпертуару, літаратурай па народнай творчасці.

ПК-25. Арганізоўваць этапы працэсу выканання мастацкіх (музычных) твораў для эстэтычнага выхавання і фарміравання высокамастацкіх густаў насельніцтва.

Творчая дзейнасць

ПК-27. Рабіць уласныя аранжыроўкі, інструментоўкі, апрацоўкі і пералажэнні для харавых калектываў, аркестраў, ансамбляў.

ПК-28. Самастойна падбіраць рэпертуар, фарміраваць канцэртную праграму.

ПК-29. Рыхтаваць творчыя выступленні харавых калектываў і весці канцэртную работу ў рэгіёне і па-за яго межамі.

У адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Дырыжыраванне» разлічана ўсяго на 482 гадзіны, з якіх 264 гадзіны – аўдыторныя (індывідуальныя) заняткі. Рэкамендаваныя формы кантролю ведаў студэнтаў – залікі і экзамены.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Раздзелы і тэмы	Колькасць аўд. (інд.) гадзін
Раздзел I. Авалодванне дырыжорскімі схемамі простых і змешаных памераў	
<i>Тэма 1.</i> Уводзіны	2
<i>Тэма 2.</i> Разнастайнасць дырыжорскіх паказаў у простых і змешаных памерах	20
<i>Тэма 3.</i> Дырыжыраванне творамі з дынамічнымі і агагічнымі адхіленнямі пры змяненнях тэмпу	20
<i>Тэма 4.</i> Авалодванне прыёмамі крэшчэнда, дымінуэнда	14
<i>Тэма 5.</i> Драбленне асноўнай метрычнай долі ў простых і змешаных памерах у іх рытмічнай разнастайнасці	16
Раздзел II. Полірытмія і поліметрыя ў дырыжыраванні. Дырыжыраванне акампанентам. Самастойная работа дырыжора	
<i>Тэма 1.</i> Дырыжыраванне творамі, напісанымі ў складаных памерах	26
<i>Тэма 2.</i> Дырыжыраванне творамі ў памерах Alla breve, творамі, пабудаванымі на дынамічных кантрастах, тэмпавых змяненнях	12
<i>Тэма 3.</i> Дырыжыраванне акампанентам	16
<i>Тэма 4.</i> Авалодванне прыёмамі выканання здымаемай і нездымаемай ферматы, навыкамі карыстання камертонам ад гуку ля, удасканаленне мануальнай тэхнікі дырыжыравання	16
Раздзел III. Дырыжорска-выканальніцкі аналіз. Дырыжорская інтэрпрэтацыя. Дырыжорска-выканальніцкі стыль	
<i>Тэма 1.</i> Дырыжыраванне творамі ў памерах 9/8, 9/4	18
<i>Тэма 2.</i> Дырыжыраванне творамі ў памерах 12/4, 12/8	18
<i>Тэма 3.</i> Авалоданне новымі прыёмамі дырыжыравання харавых твораў у сямідольных памерах з рознымі метрычнымі структурамі тактаў	18

<i>Тэма 4.</i> Дырыжыраванне творамі поліфанічнага складу	16
Раздзел IV. Валоданне больш складанай тэхналогіяй успрымання нотнага тэксту праз яго музычную і эстэтычную інтэрпрэтацыю ў дырыжыраванні. Удасканаленне дырыжорскіх навыкаў кіравання хорам і аркестрам	
<i>Тэма 1.</i> Дырыжыраванне творамі з метрамі 10/8 , 11/4, 11/8	12
<i>Тэма 2.</i> Напісанне музычна-тэарэтычнага, вакальна-харавога і выканальніцкага аналізу на харавыя творы	12
<i>Тэма 3.</i> Дырыжыраванне творамі буйной формы, значных па аб'ёме і складаных па змесце, з рознымі прыёмамі выкладу	12
<i>Тэма 4.</i> Праца над творамі, уключанымі ў праграму дзяржаўнага экзамену	10
<i>Тэма 5.</i> Напісанне анатацый на творы, уключаныя ў праграму дзяржаўнага экзамену	6
Усяго...	264

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Раздзел I. Авалодванне дырыжорскімі схемамі простых і змешаных памераў

Тэма 1. Уводзіны

Фарміраванне мадэлі кіраўніка харавога калектыву праз сучаснае пераасэнсаванне музыкі розных стыляў і эпох, імкненне дасканалага валодання навыкамі і прыёмамі як харавога гучання, так і дырыжорскай тэхнікі. Засваенне лепшых традыцый нацыянальнай і замежных школ у галіне творчай і музычна-педагагічнай дзейнасці.

Тэма 2. Разнастайнасць дырыжорскіх паказаў у простых і змешаных памерах

Паказванне ўступаў для хору ці харавых партый як з поўнай, так і з розных няпоўных долей такта («драблёны» ўступ) у розных памерах (двухдольны, трохдольны, чатырохдольны).

Дырыжыраванне творамі ў памерах 4/4, 4/8, 4/2 па чатырохдольнай схеме; 3/4, 3/2, 3/8 па трохдольнай схеме; 2/4, 2/8, 2/2 па двухдольнай схеме пры іх графічнай дакладнасці і яснасці.

Тэма 3. Дырыжыраванне творамі з дынамічнымі і агагічнымі адхіленнямі пры змяненнях тэмпу

Узаемасувязь паміж тэмпам і амплітудай дырыжорскага жэста. Навыкі карыстання метраномам. Тэмпавыя паняцці агогікі і асаблівасці яе дырыжорскага ўвасаблення.

Творы з дынамічнымі і агагічнымі адхіленнямі пры пастаянным тэмпе (*crescendo*, *diminuendo*); раптоўным змяненні тэмпу ці паступовым: паскараючы (*accelerando*, *strindendo*), запавольваючы (*ritenuto*, *ritardando*), затрымліваючы (*rallentando*), пашыраючы (*allargando*), *piu mosso*, *meno mosso*, *non troppo*.

Тэма 4. Авалодванне прыёмамі крэшчэнда, дымінуэнда

Ужыванне дынамічных адценняў у залежнасці ад рознай ступені сілы і напружанасці гучання, ад іх паступовай ці раптоўнай змены ў падкрэсліванні асобных гукаў, акордаў, фраз і г. д.

Галоўны прынцып – раўнамернасць у пераходах ад меншай сілы гучання да большай і наадварот (нязменны тэмп).

Засваенне дырыжорскай тэхнікі асобнага паказу левай і правай рукі пры *crescendo* і *diminuedo*. Змяненне дынамічнай амплітуды абедзвюх рук, рознаскіраванасць іх дзеянняў у такце ці музычнай фразе.

Тэма 5. Драбленне асноўнай метрычнай долі ў простых і змешаных памерах у іх рытмічнай разнастайнасці

Дырыжыраванне творамі з драбленнем асноўнай метрычнай долі ў памерах $3/2$, $4/4$, $4/2$, $2/2$, а таксама ў іх рытмічнай разнастайнасці (сінкопы, дуолі, трыёлі, вострапункцірныя рытмы). У творах з пераменным простым метрамі і ў памерах $2/2$, $3/2$, $4/2$ драбленне метрычнай долі адбываецца ў павольных тэмпах ці запавольванні руху і часта залежыць ад указання метранома.

**Раздзел II. Полірытмія і поліметрыя ў дырыжыраванні.
Дырыжыраванне акампанентам.
Самастойная работа дырыжора**

Тэма 1. Дырыжыраванне творамі, напісанымі ў складаных памерах

Дырыжыраванне творамі, напісанымі ў памерах $6/8$, $6/4$, па шасцідольнай і двухдольнай схемах; у памерах $5/4$, $5/8$ у павольным ці ўмераным тэмпе па чатырохдольнай схеме з групойкай $2+3$, $3+2$ (пры групойцы $2+3$ падвойваецца трэцяя доля, пры групойцы $3+2$ – першая доля чатырохдольнай схемы); у памерах $5/4$, $5/8$ у хуткім тэмпе па двухдольнай схеме з групойкай $2+3$, $3+2$ (пры групойцы $2+3$ падаўжаецца другая доля, пры групойцы $3+2$ – першая доля двухдольнай схемы).

Тэма 2. Дырыжыраванне творамі ў памерах *Alla breve*, творамі, пабудаванымі на дынамічных кантрастах, тэмпавых змяненнях

Дырыжыраванне творамі з больш складанай фактурай выкладу, элементамі поліфаніі (імітацыя, канон), зменаў танальнага плана, метра, тэмпаў, дынамікі, пабудаваных на дынамічных і тэмпавых кантрастах (субіта *p*, субіта *f*, крэшчэнда, дымінуэнда, рытэнута). Засваенне ўменняў паказваць жэстам крайнія ступені

динамікі (вельмі ціха *pp*, вельмі моцна *ff*); уступы і зняцці з розных няпоўных долей такта. У творах з пяцідольным памерам, якія дырыжыруюцца «на два», абавязкова падкрэсліваецца, вылучаецца доўгая доля схемы. У творах з суправаджэннем выдзяляюцца рытмічныя асаблівасці акампанементу.

У творах з памерам *Alla breve* (C) тактаванне залежыць ад тэмпу выканання твора: павольныя – з драбленнем метрычнай долі і ў хуткіх – «на два».

Тэма 3. Дырыжыраванне акампанементам

Залежнасць ад тыпу і віду акампанементу (фартэпіяна, аркестр, інш.), яго ролі ў суправаджэнні харавога твора. Адпаведная ўвага надаецца функцыям правай рукі ці абедзвюх рук, канцэнтрацыі ўвагі на галоўным. Праз дырыжыраванне твораў з суправаджэннем студэнт знаёміцца з асаблівасцямі працы над гукам, рытмам, дынамікай, выканальніцкімі штрыхамі ў партыі акампанементу, сольных фрагментаў харавых твораў розных стыляў, жанраў і форм.

Тэма 4. Авалодванне прыёмамі выканання здымаемай і нездымаемай ферматы, навыкамі карыстання камертонам ад гуку ля, удасканальванне мануальнай тэхнікі дырыжыравання

Засваенне дырыжорскіх навыкаў выканання здымаемых і нездымаемых фермат, музычна выразнае выкананне на фартэпіяна партытуры харавога твора (а капэла на памяць) без прымянення педалі; спяванне харавых партый з тэкстам ці сальфеджыя (а капэла – на памяць, з суправаджэннем – па нотах) з адначасовым тактаваннем адной рукой; спяванне гарманічнай вертыкалі харавой партытуры. Падрыхтоўка пісьмовых анатацый на чатыры дырыжыруемыя творы.

Раздзел III. Дырыжорска-выканальніцкі аналіз.

Дырыжорская інтэрпрэтацыя.

Дырыжорска-выканальніцкі стыль

Тэма 1. Дырыжыраванне творамі ў памерах 9/8, 9/4

Дырыжыраванне творамі ў памерах 9/4, 9/8 па трохдольнай схеме з драбленнем кожнай долі «на дзевяць» адбываецца

пераважна ў павольных тэмпах ці пры іх запавольваннях, з адпаведнымі ўказаннямі метранома і групоўкі даўжынь нот.

Тэма 2. Дырыжыраванне творамі ў памерах 12/4, 12/8

Дырыжыраванне творамі, напісанымі ў памерах 12/4, 12/8, па чатырохдольнай схеме з драбленнем кожнай долі па дванаццацідольнай схеме адбываецца пераважна ў павольных тэмпах (adagio, largo) ці пры іх запавольваннях, з адпаведнымі ўказаннямі метранома і групоўкі даўжынь нот.

Тэма 3. Авалоданне новымі прыёмамі дырыжыравання харавых твораў у сямідольных памерах з рознымі метрычнымі структурамі тактаў

Дырыжыраванне харавымі творамі ў сямідольных і васьмідольных памерах (7/4, 7/8, 8/8) з рознымі метрычнымі структурамі тактаў (3+2+2, 2+2+3, 2+3+2), (3+3+2, 2+2+2+2) па чатырохдольнай і трохдольнай схемах; пры дырыжыраванні сямідольным памерам па чатырохдольнай схеме пры структуры такта (3+2+2) падвойваюцца ўсе долі акрамя другой, пры структуры такта (2+2+3) падвойваецца кожная доля акрамя чацвёртай (2+1+2+2, 2+2+2+1).

Тэма 4. Дырыжыраванне творамі поліфанічнага складу

Авалодванне больш складанай тэхнікай дырыжыравання на прыкладах твораў харавой літаратуры, якія ўтрымліваюць розныя складаныя несіметрычныя схемы і памеры, што дазволіць паглыбіць веды і ўдасканаліць навыкі, атрыманыя ў папярэднія гады. Авалоданне навыкамі дырыжыравання твораў, якія ўтрымліваюць імітацыйныя ўступы галасоў, імітацыйную поліфанію, падгалосачную поліфанію, кантрапункты, арганнае гучанне. Пры несупадзенні рытмічнага малюнка і літаратурнага тэксту ў асобных галасах дырыжор арыентуецца пры паказе на асноўную тэму, паказваючы ўступы ўсім харавым партыям.

**Раздел IV. Валоданне больш складанай тэхналогіяй
успрымання нотнага тэксту праз яго музычную і
эстэтычную інтэрпрэтацыю
ў дырыжыраванні. Удасканаленне дырыжорскіх навыкаў
кіравання хорам і аркестрам**

Тэма 1. Дырыжыраванне творамі з метрам 10/8, 11/4, 11/8

Творы з метрам 10/8 дырыжыруюцца па чатырохдольнай схеме (3+3+2+2), 11/4, 11/8 – па пяцідольнай схеме, у якой усе долі роўныя палавінным, а адна – палавінная з кропкай (групоўка ўказваецца кампазітарам). Паказ дырыжорскім жэстам крайніх ступеней дынамікі *pp*, *ppp*, *ff*, *fff*; паказ узаемасувязі дырыжорскага жэста з унутрытактавым драбленнем пры павольным тэмпе, адпаведным характары, унутрыдолевой разнастайнасці рытмікі (дуолі, трыёлі), метрычнай свабодзе.

Тэма 2. Напісанне музычна-тэарэтычнага, вакальна-харавога і выканальніцкага аналізу на харавыя творы

Падрыхтоўка анатацый на кожны дырыжыруемы твор з абавязковым утрыманнем падрабязнага музычна-тэарэтычнага, вакальна-харавога аналізу і дырыжорска-выканальніцкага плана. Адказы на пытанні, якія тычацца харавой культуры Беларусі і замежжа.

Тэма 3. Дырыжыраванне творамі буйной формы, значных па аб'ёме і складаных па змесце, з рознымі прыёмамі выкладу

Практычнае засваенне раней вывучаных дырыжорскіх схем і памераў. Выкарыстанне наступных відаў работ: вывучэнне твораў буйной формы, значных па аб'ёме і складаных па змесце, з рознымі прыёмамі выкладу; вывучэнне твораў з розным чаргаваннем простых, складаных і складаназмешаных памераў.

Тэма 4. Праца над творамі, уключанымі ў праграму дзяржаўнага экзамену

Дасканалае дырыжыраванне творамі, прызначанымі да дзяржаўнага экзамену. Ігра твораў а капэла і твораў з суправаджэннем на памяць; спяванне ўсіх галасоў партытуры; спяванне гарманічнай вертыкалі, асобных акордаў дырыжыруемых харавых партытур. Адказы на ўсе пытанні, звязаныя з харавой

аркестроўкай, пераканаўчы і лагічны доказ музычнай інтэрпрэтацыі дырыжыруемага твора.

Тэма 5. Напісанне анатацый на творы, уключаныя ў праграму дзяржаўнага экзамену

Падрыхтоўка выпускнікамі пісьмовых анатацый ці дыпломных работ на аснове твораў, уключаных у праграму дзяржаўнага экзамену. Абавязковае выкарыстанне аднаго твора а капэла, другога – з суправаджэннем.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Живов, В.* Хоровое исполнительство. Теория. Методика. Практика / В. Живов. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 202 с.
2. *Жураў, А. В.* Асновы тэхнікі харавага дырыжыравання : вучэб. дапам. / А. В. Жураў. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры, 2003. – 148 с.
3. *Жураў, А. В.* Харавое дырыжыраванне: вучэб. дапам. / А. В. Жураў. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2007. – 166 с.
4. *Кан, Э.* Элементы дырыжирования / Э. Кан. – Л. : Музыка, 1980. – 128 с.
5. *Мусин, И. А.* Техника дирижирования / И. А. Мусин. – Л. : Музыка, 1967. – 231 с.
6. *Мусин, И. А.* Язык дирижерского жеста / И. А. Мусин. – Л. : Музыка, 2007. – 232 с.

Дадатковая

1. *Андреева, Л. М.* Методика преподавания хорового дирижирования / Л. М. Андреева. – М. : Музыка, 1969. – 98 с.
2. *Анисимов, А.* Дирижер-хормейстер / А. Анисимов. – Л. : Музыка, 1978. – 132 с.
3. *Васильев, Н.* Очерки о дирижерско-хоровом образовании / Н. Васильев. – М. : Музыка, 1991. – 146 с.
4. *Журов, А. В.* Хрестоматия по хоровому дирижированию / А. В. Журов. – Минск : Выш. шк., 1987. – 186 с.
5. *Иконникова, Л. Н.* Интерпретаторская культура хорового дирижера / Л. Н. Иконникова. – Минск : БГУ, 2005. – 142 с.
6. *Когодеев, А. П.* Техника хорового дирижирования / А. П. Когодеев. – Минск : Выш. шк., 1968. – 206 с.
7. *Кондрашин, К. И.* Мир дирижера / К. И. Кондрашин. – Л. : Музыка, 1976. – 124 с.
8. *Малько, Н. А.* Основы техники дирижирования / Н. А. Малько. – М. : Музыка, 1965. – 198 с.
9. *Ольхов, К.* Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – М. ; Л. : Музыка, 1979. – 174 с.

10. *Ольхов, К.* Теоретические основы дирижерской техники / К. Ольхов. – Л. : Музыка, 1990. – 160 с.

11. *Роўда, В. У.* Хрэстаматыя па чытанні харавых партытур / В. У. Роўда. – Мінск : Беларусь, 1971. – 192 с.

12. *Ровдо, В. В.* Хоровая полифония / В. В. Ровдо, Р. Н. Аладова, Р. И. Сергиенко. – Минск : Беларусь, 1981. – 188 с.

13. *Шырма, Р. Р.* Беларускія народныя песні : у 2 т. / Р. Р. Шырма. – Мінск : Выш. шк., 1971. – Т. 1. – 328 с. ; Мінск : Выш. шк., 1973. – Т. 2. – 330 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Прыкладны рэпертуар

1 курс

Творы а капэла

1. *Зайшло сонца за ваконца.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы А. Багатырова.
2. *Перапёлка.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы.
3. *Нявестанька.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы М. Гайваронскага.
4. *Салавейка.* Музыка А. Мдзівані.
5. *Лес.* Музыка М. Літвіна.
6. *Осень.* Музыка Т. Сидоренко-Малюковой.
7. *Серенада.* Музыка С. Танеева.
8. *На севере диком.* Музыка А. Даргомыжского.
9. *Зима.* Музыка В. Калининкова.
10. *По небу крадется луна.* Музыка Б. Лятошинского.
11. *Утес.* Музыка В. Шебалина.
12. *Щедрик. Дударик.* Обработка М. Леонтовича.
13. *Праздник хора.* Музыка Х. Глюка.
14. *Заход сонца.* Музыка Э. Грига.
15. *Лес.* Музыка Ф. Мендельсона.
16. *Летний вечер.* Музыка В. А. Моцарта.
17. *Вечерняя звезда.* Музыка Р. Шумана.
18. *Праляцелі вятры.* Музыка А. Багатырова.
19. *Дуб.* Музыка Г. Вагнера.
20. *Ой, гукнула сыраежка.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы М. Гайваронскага.
21. *Песня.* Музыка В. Салманова.
22. *Скірпуся.* Музыка Э. Тырманд.
23. *Пры Дунаечку.* Музыка А. Мдзівані.
24. *Вечар.* Музыка У. Карызны.
25. *Лягушка и вол.* Музыка А. Гречанинова.
26. *В зареве огнистом.* Музыка А. Гречанинова.
27. *Кондар. Жаворонок.* Музыка В. Калининкова.
28. *Кто, волны, вас остановил?* Музыка Б. Лятошинского.
29. *Весна. Осень* (из цикла «Времена года»). Музыка Б. Лятошинского.
30. *Месть.* Музыка А. Рубинштейна.
31. *Море спит.* Музыка Б. Снеткова.
32. *Вечерняя песня.* Музыка С. Танеева.

33. *Берёзе. Зимняя дорога.* Музыка В. Шебалина.
34. *Соловушка. Ночевала тучка золотая.* Музыка П. Чайковского.
35. *Море спит.* Музыка М. Порцхаладзе.
36. *Пусть бури вой.* Музыка Э. Дарзиня.
37. *Веселый пир. Улетали птицы.* Музыка А. Новикова.
38. *Думы мои, думы.* Украинская народная песня в обработке Е. Козака.
39. *Туча.* Музыка И. Мельникова.
40. *Какая ночь.* Музыка Ф. Шуберта.

Творы з суправаджэннем

1. *Ты прыйдзі, вясна жаданая.* Хор з оперы «У пушчах Палесся» А. Багатырова.
2. *Там, за садамі.* Хор з оперы «Машэка» Р. Пукста.
3. *Мароз-ваявода.* Музыка М. Чуркіна.
4. *За ліхімі, за марозамі.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы Я. Цікоцкага.
5. *Славім мы свой край любімы.* Музыка Ю. Семянякі.
6. *Хор русалок* из оперы «Русалка» А. Даргомыжского.
7. *Хор «Мужайся, княгиня»* из оперы «Князь Игорь» А. Бородина.
8. *Не ветер веет с высоты.* Музыка Н. Римского-Корсакова.
9. *Слава народу.* Музыка С. Рахманинова.
10. *Восхваление природы человеком.* Музыка Л. Бетховена.
11. *Хор «Кто там?»* из оперы «Аида» Дж. Верди.
12. *Хор придворных* из оперы «Ромео и Джульетта» Ш. Гуно.
13. *Откуда приятный и нежный тот звон.* Хор из оперы «Волшебная флейта» В. А. Моцарта.
14. *Поднялась из полуночи.* Хор из оперы «Сказание о невидимом граде Китеже и деве Февронии» Н. Римского-Корсакова.
15. *Девуцы-красавіцы.* Хор из оперы «Евгений Онегин» П. Чайковского.
16. *Хор № 19* из оратории «Времена года» И. Гайдна.
17. *Хор евреев* из оперы «Набукко» Дж. Верди.
18. *Ноктюрн.* Музыка А. Гречанинова.
19. *Хор № 1* из «Стабат матер» Дж. Россини.
20. *Гэй, у лесе, лесе шумным.* Хор партизан з оперы «У пушчах Палесся» А. Багатырова.
21. *Азёры дабрыні.* Музыка Л. Захлеўнага.

22. *Па гарохаўю, па ячынню.* Хор з оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага.
23. *Свадебный хор* из оперы «Иван Сусанин» М. Глинки.
24. *Лель таинственный.* Хор из оперы «Руслан и Людмила» М. Глинки.
25. *С крепкий дуб тебе повырости.* Хор из оперы «Сказка о царе Салтане» Н. Римского-Корсакова.
26. *Хоровод и песня про бобра* из оперы «Снегурочка» Н. Римского-Корсакова.
27. *Финал* из оперы «Волшебная флейта» В. А. Моцарта.
28. *Ноченька.* Хор из оперы «Демон» Н. Рубинштейна.
29. *Зеленый шум.* Музыка П. Чеснокова.
30. *Хор певчих* из оперы «Пиковая дама» П. Чайковского.
31. *Хор крестьян* из оратории «Времена года» И. Гайдна.
32. *Сцена и хор бояр* из оперы «Князь Игорь» А. Бородина.
33. *Море.* Музыка И. Дунаевского.
34. *Несжатая полоса.* Музыка П. Чеснокова.
35. *Хор половецкого дозора* из оперы «Князь Игорь» А. Бородина.
36. *Хор узников* из оперы «Фиделио» Л. Бетховена.
37. *Хор «Победа»* из оперы «Вольный стрелок» К. Вебера.
38. *Не был ни разу поруган изменою.* Хор из оперы «Снегурочка» Н. Римского-Корсакова.
39. *Сосна.* Музыка С. Рахманинова.
40. *Крестьянская пирушка.* Музыка П. Чеснокова.
41. *Солнцу красному слава.* Хор из оперы «Князь Игорь» А. Бородина.
42. *Весенние воды.* Музыка С. Рахманинова, переложение для хора А. Егорова.

2 курс

Творы а капэла

1. *Хадзіў раёк.* Апрацоўка Л. Захлеўнага.
2. *Мой родны кут. Спадчына.* Музыка І. Лучанка.
3. *Ой, пара дамоў, пара.* Музыка А. Мдзівані.
4. *Гоман.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы М. Колесы.
5. *Там на роллі, на раллі.* Беларуская народная песня ў апрацоўцы Р. Пукста.
6. *Крыніцы.* Музыка Ю. Семянякі.
7. *Падаюць сняжынкi.* Музыка Э. Тырманд.

8. *Вы чулі, як плачуць дрэвы.* Музыка Ю. Семянякі.
9. *Спакойна дрэмле Нарач.* Музыка Ю. Семянякі.
10. *Два полі.* Музыка Э. Ханка.
11. *Шумелі бярозы.* Музыка Я. Цікоцкага.
12. *Таемнасць цішыні.* Музыка У. Карызны.
13. *Бура.* Музыка А. Літвіноўскага.
14. *Лес.* Музыка В. Калининкова.
15. *Ночь.* Музыка Ш. Гуно.
16. *Любовь.* Музыка А. Новикова.
17. *Николетта.* Музыка М. Равеля.
18. *Наташа.* Музыка Г. Свиридова.
19. *Теплится зорька.* Музыка П. Чеснокова.
20. *Мать послала к сыну думы. Казак гнал коня.* Музыка В. Шебалина.
21. *К вам, павише.* Из цикла «4 хора на слова А. Твардовского» Р. Щедрина.
22. *Осень.* Музыка И. Шамо.
23. *Казнённым* (из цикла «10 хоровых поэм»). Музыка Д. Шостаковича.
24. *Зимний вечер.* Музыка В. Каминскиса.
25. *Из-за гаю сонце сходить.* Украинская народная песня в обработке Б. Лятошинского.
26. *Партизанскія аконы.* Музыка Р. Пукста.
27. *Зімовы лес.* Музыка Ю. Семянякі.
28. *Лес.* Музыка М. Людига.
29. *Грусть.* Музыка Ф. Пуленка.
30. *Повстречался сын с отцом.* Музыка Г. Свиридова.
32. *Осень. Думы мои, думы.* Музыка А. Ушкарева.

Творы з суправаджэннем

1. *Казка пра мядзведзіху.* Музыка А. Багатырова.
2. *Расцвітай, Беларусь.* Музыка Ю. Семянякі.
3. *Ой, выходзіць цёмна хмара.* 3 кантаты «Беларускія песні» А. Багатырова.
4. *Мы выцёрпелі многа* (№ 7 з араторыі «Мая Радзіма»). Музыка Д. Смольскага.
5. *Сцена Яраславны с девушками* из оперы «Князь Игорь» А. Бородина.
6. *Польский акт* из оперы «Иван Сусанин» М. Глинки.

7. *Уж как по морю*. 5-я картина из оперы «Садко» Н. Римского-Корсакова.
8. *Не сокол летит по поднебесью*. Хор из 4-го действия «Борис Годунов» М. Мусоргского.
9. *Гоним*. Из оперы «Сорочинская ярмарка» М. Мусоргского.
10. *На великий бой выходила Русь*. Хор из кантаты «Александр Невский» С. Прокофьева.
11. *Хор медиков* из оперы «Любовь к трем апельсинам» (акт 1-й, картина 1-я) С. Прокофьева.
12. *Поет зима*. Из «Поэмы памяти Сергея Есенина» Г. Свиридова.
13. *Хор народа* из 3-го действия оперы «Опричник» П. Чайковского.
14. *Хор работниц* из 1-го действия оперы «Кармен» Ж. Бизе.
15. *Crucifixus*. Из Мессы си минор И. С. Баха.
16. *Ты прекрасна, о Родина наша*. Хор из оперы «Навуходоносор» Дж. Верди.
17. *«Бегите, спасайтесь»*. Хор из оперы «Идоменей» В. А. Моцарта.
18. *Хор № 9* из оратории «Рай и Пери» Р. Шумана.
19. *Гимн победы*. Заключительный хор из оперы «Макбет» Дж. Верди.
20. *Глория*. № 2 из «Pastoral Messe» А. Диабелли.
21. *Sanctus. Benedictus*. Из Реквиема В. А. Моцарта.
22. *Хор № 1* из оратории «Иуда Маккавей» Г. Генделя.
23. *Jubilate Deo*. Музыка А. Свидера.
24. *Хор № 1* из «Страсти по Матфею» И. С. Баха.
25. *Ах ты, свет Людмила. Не проснется птичка утром*. Хор из оперы «Руслан и Людмила» М. Глинки.
26. *Приворотное зелье*. Сцена 2-я из оперы «Царская невеста» Н. Римского-Корсакова.
27. *Проводы Масленицы*. Хор из музыки к драме А. Островского «Снегурочка» П. Чайковского.
28. *Сцена Марии с девушками* из оперы «Мазепа» П. Чайковского.
29. *Цыгане*. Музыка Р. Шумана.
30. *Хор солдат* и сцена из первого действия оперы «Кармен» Ж. Бизе.
31. *Хор цыган* из оперы «Трубадур» Дж. Верди.

3 курс

Творы а капэла

1. *Партызанскія акопы*. Музыка У. Алоўнікава.
2. *На Палессі гоман*. Музыка У. Алоўнікава.
3. *Будзе навальніца*. Музыка С. Картэса.
4. *Ды маё ты, сонейка*. Беларуская народная песня ў апрацоўцы А. Копасава.
5. *Запалі, матка, свечку*. З сюіты «Вясельныя песні». Музыка А. Мдзівані.
6. *Дубочак зялёненькі*. Беларуская народная песня ў апрацоўцы К. Паплаўскага.
7. *Шчабятуха*. Музыка М. Аладава.
8. *Гаварыла поле*. Музыка Л. Захлеўнага.
9. *Ну і вечар вясновы!* Музыка Ю. Семянякі.
10. *Сасна*. Музыка Э. Тырманд.
11. *Брацетка і сястрыца*. Музыка А. Рашчынскага.
12. *Ты взойди, солнце красное*. Русская народная песня в обработке А. Володина.
13. *Над неприступной крутизною*. Музыка А. Гречанинова.
14. *Libera me*. Из Реквиема И. Стравинского.
15. *Послание декабристам*. Музыка В. Шебалина.
16. *Дубинушка*. Русская народная песня в обработке П. Чеснокова.
17. *По дороге, по прямой*. № 2 из хорового концерта «Родимый край» М. Ушкарева.
18. *Маки Крцаниси. Февраль иль май*. Музыка М. Парцхаладзе.
19. *По деревне ехал царь с войны*. Хор из оратории «Девушка и смерть» Г. Галынина.
20. *Сцена и хор «Что гадать о свадьбе»* из оперы «Иван Сушанин» М. Глинки.
21. *Болят мои скоры ноженьки*. Хор и пляска крестьян (№ 2) из оперы «Евгений Онегин» П. Чайковского.
22. *«Три русские народные песни»* для хора и симфонического оркестра С. Рахманинова.
23. *Оратория – поэма «Двенадцать»* (ч. 2) В. Салманова.

Творы з суправаджэннем

1. *Зашумела сасонка*. Хор з кантаты «Беларускія песні» А. Багатырова.

2. Хор «Сябры заповітныя» з оперы «Твая вясна» Я. Глебава.
3. Хор № 1 з араторыі «Бітва за Беларусь» А. Багатырова.
4. Хор народа з оперы «Сівая легенда» Д. Смольскага.
5. Фінал 2-го дзейства (№ 17) оперы «Іван Сусанін» М. Глінкі.
6. Проводы Добрыні из оперы «Добрыня Никитич» А. Гречанинова.
7. «Молотьба» из «Поэмы памяти Сергея Есенина» Г. Свиридова.
8. Сцена «Вече» из оперы «Псковитянка» Н. Римского-Корсакова.
9. Заключительный хор из оперы «Снегурочка» Н. Римского-Корсакова.
10. Проводы Масленицы из оперы «Снегурочка» Н. Римского-Корсакова.
11. Серебряный дождь. Снеговые стяги. Музыка А. Хромушина.
12. Вальс из оперы «Евгений Онегин» П. Чайковского.
15. Хор «Погибнет, погибнет» из оперы «Руслан и Людмила» М. Глінкі.
14. Реквием. Музыка В. Козловского.
15. Заключительный хор из «Страстей по Иоанну» И. С. Баха.
16. Немецкий реквием № 4 И. Брамса.
17. Морская тишь и счастливое плавание. Музыка Л. Бетховена.
18. *Libera me*. Из Реквиема Дж. Верди.
19. *Туда, где светит звездный хор*. Из оратории «Самсон» И. Генделя.
20. *Osanna*. Хор из Мессы Es – dur Ф. Шуберта.
21. Хор № 21 «Слава в вышних Богу...» из «Колядной оратории» И. С. Баха.
22. Хор «Победа» из оперы «Отелло» Дж. Верди.
23. Хор № 31 из оратории «Времена года» И. Гайдна.
24. Хор солдат из оперы «Фауст» Ш. Гуно.
25. *На десятой версте от столицы*. Музыка А. Давиденко.

4 курс

Творы а капэла

1. *Цішыня*. Музыка М. Аладава.
2. *Шумелі бярозы*. Музыка А. Багатырова.

3. *Спіце ўсе тыя*. Музыка А. Багатырова.
4. *Гуселькі*. Музыка А. Мдзівані.
5. *Вязень*. Музыка А. Туранкова.
6. *Вакаліз*. Музыка А. Мдзівані.
7. *Рэчанька*. Беларуская народная песня ў апрацоўцы К. Цесакова.
8. *Из далёкіх, із краёў*. Беларуская народная песня ў апрацоўцы Я. Цікоцкага.
9. *Духовный концерт № 32*. Музыка Д. Бортнянского.
10. *Вступление и fuga* для хора без сопровождения. Музыка М. Глинки.
11. *Ярмарка*. Музыка Б. Кравченко.
12. *Татарский полон*. Музыка Н. Римского-Корсакова.
13. *В молитвах неусыпающую*. Хоровой концерт. Музыка С. Рахманинова.
14. *Али-бей*. Музыка Б. Сахновского.
15. *Мороз и солнце*. Из «Пушкинского венка». Музыка Г. Свиридова.
16. *Вечер*. Музыка С. Танеева.
17. *Блажен муж*. Музыка П. Чеснокова.
18. *Символ веры* из «Литургии св. Иоанна Златоуста». Музыка П. Чайковского.
19. *Ковыль*. Музыка Ю. Сахновского.
20. *Посмотри, какая мгла*. Музыка С. Танеева.

Творы з суправаджэннем

1. *Хор № 14* из «Страсти по Матфею» И. С. Баха.
2. *Пролог* к опере «Князь Игорь». Музыка А. Бородина.
3. *Половецкие пляски с хором* из оперы «Князь Игорь». Музыка А. Бородина.
4. *Немецкий реквием № 2*. Музыка И. Брамса.
5. *Credo* из Мессы *C – dur*. Музыка Л. Бетховена.
6. *Великий финал* из оперы «Аида». Музыка Дж. Верди.
7. *Интродукция* из оперы «Руслан и Людмила». Музыка М. Глинки.
8. *Финал 3-го действия* оперы «Русалка». Музыка А. Даргомыжского.
9. *Финал 1-го действия* оперы «Снегурочка». Музыка Н. Римского-Корсакова.

10. *1-я картина 4-го действия* из оперы «Борис Годунов». Музыка М. Мусоргского.

11. *Иисус Навин*. Музыка М. Мусоргского.

12. *Кантата «Весна»*. Музыка С. Рахманинова.

13. *Финал* из оратории «Двенадцать». Музыка В. Салманова.

14. *Ночь под Ивана Купалу* из «Поэмы памяти Сергея Есенина». Музыка Г. Свиридова.

15. *Казнь Степана Разина*. Поэма. Музыка Д. Шостаковича.

16. *Иду в неведомый путь*. Из кантаты «Иоанн Дамаскин». Музыка С. Танеева.

17. *Хор народа* из оперы «Сказание о граде великом Китеже и тихом озере Светояре» А. Василенко.

18. *Казнь Пугачева (№ 19)* из оратории «Емельян Пугачев» М. Коваля.

19. *Хор станичников* из оперы «Яков Шибалок» А. Ленского.

Крытэрыі адзнак па вучэбнай дысцыпліне «Дырыжыраванне»

10 балаў – выдатнае валоданне дырыжорскай тэхнікай, яркая музычная адоранасць, бездакорнае выкананне харавой партытуры, спяванне галасоў і гарманічнай вертыкалі; выдатнае напісанне анатацыі.

9 балаў – выдатнае валоданне дырыжорскай тэхнікай, яркае музычнае правядзенне харавой партытуры, яе выкананне на інструменце, спяванне галасоў і гарманічнай вертыкалі; выдатнае напісанне анатацыі.

8 балаў – добрае валоданне дырыжорскай тэхнікай, музычнае правядзенне харавой партытуры і яе выкананне на інструменце, спяванне галасоў і гарманічнай вертыкалі; грунтоўнае напісанне анатацыі.

7 балаў – добрае валоданне дырыжорскай тэхнікай, музычнае правядзенне харавой партытуры, яе выкананне на інструменце, спяванне галасоў і гарманічнай вертыкалі; напісанне харавых анатацый.

6 балаў – здавальняючае валоданне дырыжорскай тэхнікай, музычнае правядзенне харавой партытуры, яе выкананне на інструменце, здавальняючае спяванне харавых партый і гарманічнай вертыкалі; напісанья харавыя анатацыі.

5 балаў – здавальняючае выкананне дырыжорскай праграмы ў семестры, здавальняючая тэхніка дырыжыравання, ігра партытуры і спяванне галасоў; здавальняюча напісанья харавыя анатацыі.

4 балы – недастатковая дырыжорская тэхніка, здавальняючыя вынікі ігры партытуры і спяванні галасоў, вертыкалі; фармальна напісанья харавыя анатацыі.

3 балы – дрэнная дырыжорская тэхніка, недавальняючая ігра харавой партытуры, спяванне галасоў і вертыкалі, ненапісанья харавыя анатацыі.

2 балы – дрэнная дырыжорская тэхніка, недавальняючая ігра харавой партытуры, спеваў харавых галасоў і гарманічнай вертыкалі; ненапісанья харавыя анатацыі.

Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі

Асноўнымі сродкамі дыягностыкі з'яўляюцца залікі і экзамены па вучэбнай дысцыпліне, кантрольныя ўрокі, дамашнія заданні па вывучэнні харавых партытур, а таксама ўдзел у харавых канцэртах, дзяржаўных экзаменах.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

У працэсе самастойнай працы студэнт, вывучаючы музычна-тэарэтычны матэрыял, засвойвае розныя метады і прыёмы тэхнікі дырыжыравання, ігры харавых партытур на фартэпіяна, спявае харавыя галасы як у гарызантальным (вакальным) плане, так і ў іх гарманічнай вертыкалі, аналізуе харавую партытуру.

У якасці эфектыўных педагагічных метадык і тэхналогій, якія садзейнічаюць кампетэнтнаму кіраванню ведамі, а таксама дапамогуць і ў арганізацыі самастойнай працы студэнтаў, неабходна адзначыць:

- практныя тэхналогіі;
- метады абагульнення;
- метады параўнаўчага аналізу;
- метады эмацыянальнага ўздзеяння;
- ілюстрацыя музычных запісаў вывучаемых твораў.

Вучэбнае выданне

ДЫРЫЖЫРАВАННЕ

*Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01
Народная творчасць (харавая музыка),
спецыялізацыі 1-18 01 01-01 01 Харавая музыка акадэмічная*

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар Л. М. Мельнік

Падпісана ў друк 2017. Фармат 60x84 ¹/₁₆.

Папера офісная. Рызаграфія.

Ум. друк. арк. 1,57. Ул.-выд. арк. 0,88. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
установа адукацыі

«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.

ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.

Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.